

Η μετάνοια ως πορεία μεταμόρφωσης και ο Χριστιανισμός

/ [Γνώμες](#)

Στον σύγχρονο δυτικό κόσμο η λέξη «μετάνοια» ακούγεται, πλέον, συχνά ξένη, σχεδόν ενοχλητική. Για πολλούς παραπέμπει σε ενοχή, ηθικολογία, αυτοκατηγορία ή θρησκευτικό καταναγκασμό. Μοιάζει με μια έννοια δεμένη με εποχές στις οποίες ο άνθρωπος βίωνε τον εαυτό του πρωτίστως ως αμαρτωλό ον και όχι ως αυτόνομο υποκείμενο. Μέσα από αυτή την προσέγγιση, μαζί με την απόρριψη της θρησκευτικής αυθεντίας, η νεωτερικότητα επιχείρησε να απομακρυνθεί και από αυτή.

• *Του Πέτρου Δ. Δαμιανού (Δρ. Φιλοσοφίας - Διδακτικό Προσωπικό ΕΜΠ)*

Όμως, σε όλο αυτό, εκτός από σκοπιμότητες, υπάρχει και μια παρεξήγηση. Η μετάνοια δεν είναι μόνο μια θρησκευτική προτροπή, αλλά επίσης μια βαθιά ανθρώπινη λειτουργία, την οποία η χριστιανική παράδοση διέσωσε και

επεξεργάστηκε με ιδιαίτερη οξυδέρκεια. Με αυτό ως δεδομένο η απόρριψη αυτής της συμπεριφοράς δεν αφορά μόνο τη θεολογία, αφορά γενικότερα τον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι προσαρμόζονται, μεταμορφώνονται και επιβιώνουν.

Η επικρατούσα αντίληψη θεωρεί ότι οι άνθρωποι δυσκολεύονται να αλλάξουν επειδή είναι εγωιστές, πεισματάρηδες ή ηθικά αδύναμοι. Ωστόσο, μια πιο προσεκτική ματιά αποκαλύπτει μια διαφορετική πραγματικότητα. Πολλοί άνθρωποι δεν προσκολλώνται στις δυσλειτουργικές συμπεριφορές τους επειδή αγνοούν το κόστος τους. Συχνά το γνωρίζουν πολύ καλά. Αυτό που πολλές φορές καθιστά δύσκολη την αλλαγή είναι ότι οι συμπεριφορές αυτές δεν εμφανίστηκαν τυχαία, αλλά κάποτε υπήρξαν χρήσιμες.

Η καχυποψία μπορεί να προστάτευσε έναν άνθρωπο που μεγάλωσε σε περιβάλλον προδοσίας. Η οργή μπορεί να υπήρξε το μοναδικό διαθέσιμο μέσο άμυνας απέναντι στην υποτίμηση. Η ανάγκη ελέγχου μπορεί να αναπτύχθηκε ως απάντηση σε μια ζωή γεμάτη χάος και αβεβαιότητα. Ακόμη και εκείνα που οι θρησκευτικές παραδόσεις αποκαλούν αμαρτίες συχνά ξεκινούν ως στρατηγικές επιβίωσης. Δεν γεννιούνται πάντοτε από κακία· συχνά γεννιούνται από φόβο.

Γι' αυτό, πολλές φορές, η αλλαγή είναι τόσο δύσκολη. Όταν ένας άνθρωπος καλείται να εγκαταλείψει μια παλιά συμπεριφορά, δεν εγκαταλείπει, πάντοτε, απλώς ένα λάθος. Εγκαταλείπει κάτι που κάποτε τον προστάτευσε. Έτσι, ένα μέρος του εαυτού του αντιλαμβάνεται την αλλαγή όχι ως πρόοδο αλλά ως απειλή. Δεν αναρωτιέται μόνο αν το νέο είναι καλύτερο. Αναρωτιέται αν θα μπορέσει να επιβιώσει χωρίς το παλιό.

Εδώ συναντάμε μια έννοια γνωστή στη βιολογία: την ομοίσταση. Κάθε οργανισμός επιδιώκει να διατηρεί μια κατάσταση ισορροπίας. Η ισορροπία αυτή δεν είναι πάντοτε ιδανική· είναι όμως σταθερή. Κάτι ανάλογο συμβαίνει και στον ψυχισμό. Οι άνθρωποι δημιουργούν συναισθηματικές και γνωσιακές ισορροπίες που τους επιτρέπουν να λειτουργούν μέσα στον κόσμο. Ακόμη και όταν αυτές οι ισορροπίες παράγουν πόνο, παραμένουν οικείες και προβλέψιμες. Ο γνωστός πόνος συχνά φαίνεται ασφαλέστερος από μια άγνωστη ελευθερία.

Αν αυτό ισχύει, τότε η μετάνοια αποκτά μια διαφορετική σημασία. Δεν είναι πάντα, μόνο, η αναγνώριση ενός ηθικού σφάλματος. Είναι η αποδοχή μιας προσωρινής απορρύθμισης. Είναι η προθυμία να εγκαταλείψει κανείς μια παλιά ισορροπία πριν ακόμη έχει διαμορφωθεί η νέα. Συνοδεύει την απόφαση να διασχίσει κάποιος το μεταβατικό στάδιο ανάμεσα σε δύο τρόπους ύπαρξης.

Υπό αυτή την οπτική, η μετάνοια μοιάζει λιγότερο με δικαστική πράξη και

περισσότερο με εξελικτική λειτουργία. Είναι ο μηχανισμός μέσω του οποίου το άτομο αναγνωρίζει ότι οι παλιές του προσαρμογές δεν επαρκούν πλέον και χρειάζονται αναθεώρηση. Είναι η δυνατότητα να εγκαταλείπει αυτό που κάποτε εξυπηρετούσε τη ζωή αλλά πλέον την περιορίζει.

Η χριστιανική παράδοση φαίνεται να διέκρινε κάτι από αυτή τη βαθύτερη πραγματικότητα. Η μετάνοια δεν παρουσιάζεται ως ένα μεμονωμένο γεγονός αλλά ως μια διαρκής κατάσταση εγρήγορσης. Δεν αφορά μόνο συγκεκριμένες πράξεις αλλά τον συνολικό προσανατολισμό της ύπαρξης. Η πρόσκληση του Χριστού σε μετάνοια δεν είναι απλώς πρόσκληση σε ηθική συμμόρφωση. Είναι πρόσκληση σε αλλαγή νου, σε μεταβολή της ίδιας της οπτικής μέσα από την οποία ο άνθρωπος αντιλαμβάνεται τον κόσμο και τον εαυτό του.

Το ενδιαφέρον είναι ότι για αιώνες αυτή η γλώσσα δεν λειτουργούσε αποκλειστικά ως θεολογία. Ο αγρότης, ο βοσκός ή ο τεχνίτης των προηγούμενων αιώνων δεν διέθετε ξεχωριστές επιστήμες για να εξηγήσει την ψυχή, την κοινωνία, την ανθρώπινη συμπεριφορά και τη θέση του στον κόσμο. Όλα αυτά ήταν ενσωματωμένα σε μια ενιαία κοσμοαντίληψη. Όταν άκουγε για μετάνοια, δεν άκουγε μόνο μια διδασκαλία περί σωτηρίας. Άκουγε ταυτόχρονα μια διδασκαλία για την αυτογνωσία, τη διαχείριση των παθών, την κοινωνική συμβίωση, την ευθύνη και τη συμφιλίωση με τα όρια της ανθρώπινης κατάστασης.

Με τη νεωτερικότητα αυτός ο ενιαίος κόσμος άρχισε να διασπάται. Η ψυχολογία ανέλαβε την ψυχή. Η κοινωνιολογία ανέλαβε την κοινωνία. Η βιολογία ανέλαβε τη ζωή. Η πολιτική θεωρία ανέλαβε την εξουσία. Η εξειδίκευση αυτή παρήγαγε γνώση, ωστόσο, η διάσπαση των λειτουργιών συνοδεύτηκε και από την αποδυνάμωση της ενιαίας γλώσσας που τις συνέδεε.

Έτσι, ενώ η νεωτερικότητα απέρριψε σε μεγάλο βαθμό τη θρησκευτική γλώσσα της μετάνοιας, δεν κατάφερε να απαλλαγεί από την ανάγκη που αυτή εξυπηρετούσε. Η ανάγκη επέστρεψε με νέα ονόματα. Αυτογνωσία, ψυχοθεραπεία, αναστοχασμός, γνωσιακή αναδόμηση, προσωπική ανάπτυξη. Όλες αυτές οι έννοιες περιγράφουν, με διαφορετικούς τρόπους, την ίδια θεμελιώδη διαδικασία: την αναγνώριση ότι οι παλιές μορφές ζωής δεν επαρκούν πλέον και πρέπει να αντικατασταθούν.

Η διαφορά είναι ότι η παλιά γλώσσα ενέτασσε αυτή τη διαδικασία σε μια ευρύτερη αφήγηση νοήματος. Η νέα γλώσσα συχνά περιγράφει τον μηχανισμό χωρίς να προσφέρει ένα αντίστοιχο ερμηνευτικό πλαίσιο. Ίσως γι' αυτό ο σύγχρονος άνθρωπος να διαθέτει περισσότερα εργαλεία αυτοκατανόησης από οποιαδήποτε άλλη εποχή και ταυτόχρονα να βιώνει τόσο έντονα την αίσθηση υπαρξιακού

αποπροσανατολισμού.

Από αυτή την άποψη, η μεγάλη ιστορική ειρωνεία είναι ότι η νεωτερικότητα πολέμησε τη μετάνοια ως θρησκευτική έννοια ενώ σε πολλές περιπτώσεις διατήρησε, σχεδόν αναγκαστικά, τη λειτουργία που η έννοια περιέγραφε. Διότι κανένα άτομο, καμία κοινωνία και κανένας πολιτισμός δεν μπορεί να επιβιώσει χωρίς την ικανότητα να αναγνωρίζει ότι οι μέχρι χθες επιτυχημένες προσαρμογές του έχουν καταστεί ανεπαρκείς.

Η μετάνοια δεν είναι απλώς μια αρετή ανάμεσα σε άλλες. Είναι η δυνατότητα της αναθεώρησης. Είναι η ικανότητα να πεθαίνει αυτό που έχει εξαντλήσει τον ιστορικό ή ψυχολογικό του ρόλο, ώστε να μπορέσει να γεννηθεί κάτι νέο. Χωρίς αυτήν, η ομοιόσταση μετατρέπεται σε ακαμψία, η ακαμψία σε παρακμή και η παρακμή σε κατάρρευση.

Σίγουρα, λοιπόν, η συμβολή της χριστιανικής παράδοσης δεν βρίσκεται μόνο στις μεταφυσικές της αξιώσεις, αλλά και στη διατήρηση μιας γνώσης για τον τρόπο με τον οποίο αλλάζουν οι άνθρωποι χωρίς να διαλύονται. Μια γνώση που αναγνωρίζει ότι το μόνο εμπόδιο στη μεταμόρφωση δεν είναι η κακία και τα πάθη, αλλά και ο φόβος· ότι οι παλιές μας άμυνες υπήρξαν κάποτε, ίσως, αναγκαίες· και ότι η αληθινή αλλαγή αρχίζει τη στιγμή που αποκτούμε το θάρρος να εγκαταλείψουμε αυτό που θεωρούμε ότι κάποτε μπορεί να μας έσωσε, όταν πλέον μας εμποδίζει να ζήσουμε.

Πηγή: pemptousia.gr